

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО СПІВРОБІТНИЦТВА З УЧНЯМИ

С.В.Баклаженко

У статті проаналізовано зарубіжні та вітчизняні наукові праці з питань педагогіки співробітництва та методу навчання у співробітництві. Визначено завдання підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями. Розкрито сутність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями в навчально-виховному процесі. А саме: стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до партнерської взаємодії, духовного та професійного взаємозбагачення; оволодіння системою інтегрованих знань зі співробітництва з учнями із застосуванням мультимедійних засобів навчання; використання диференційованого навчання у процесі моделювання, інтерпретації та втілення музично-педагогічних ситуацій, рольових та ділових ігор, дослідницьких музично-творчих проєктів. Розглянуто засоби реалізації визначених педагогічних умов.

Ключові слова: співробітництво, педагогіка співробітництва, педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями, позитивна мотивація, взаємне навчання.

IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR TRAINING FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART TO COOPERATION WITH PUPILS

Ye.V.Baklazhenko

Summary. In the article the analysis of foreign and domestic scientific sources concerning pedagogics of cooperation and a method of training in cooperation is made. Tasks for preparation of future music teachers to cooperation with pupils are defined. The content of pedagogical conditions for preparation of future music teachers to cooperation with pupils in the educational process is opened. Namely: stimulation of positive motivation of future music teacher to partner interaction, spiritual and professional mutual enrichment that is realized thanks to permission of cases with life and professional situations; to carrying out educational discussions, conversations, forums; organizations of musical clubs; acquire system of the integrated knowledge of cooperation with pupils by means of using multimedia educational resources (media-excursion, multimedia presentations of knowledge, media-gallery, multimedia briefing etc.); use of the differentiated training in the course of modeling, interpretations and embodiments of musical-pedagogical situations, role-playing and business games, research musical-creative projects. Implementers of these pedagogical conditions are considered.

Keywords: cooperation, cooperation pedagogics, preparation of future music teachers to cooperation with pupils, pedagogical conditions for preparation of future music teachers to cooperation with pupils.

Постановка проблеми. На сучасному етапі гуманізації освіти в Україні перед вищими педагогічними навчальними закладами постає актуальне питання підготовки майбутніх учителів до співробітництва з учнями. Це обумовлено суттєвою особливістю педагогічної праці, що має забезпечувати партнерську співпрацю вчителя та учнів.

Утім, аналіз сучасної науково-методичної літератури щодо викладання музично-педагогічних дисциплін свідчить про недостатність підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва. Адже студенти не отримують ґрунтовних знань та умінь про специфіку організації співробітництва в музично-педагогічному процесі.

Аналіз останніх наукових джерел. Теоретичний та практичний досвід з питань співробітництва узагальнено в працях представників далекого (Ж. Руссо, Я. Корчак, К. Роджерс, Е. Берн, Д. Джонсон, Р. Славін) та близького зарубіжжя, вітчизняних педагогів (К. Ушинський, М. Пирогов, Л. Толстой, С. Шацький). Методичне обґрунтування змісту й форм співробітництва здійснено Ш. Амонашвилі, І. Волковим, І. Івановим, Є. Ільїним, Д. Кабалецьким, В. Караковським, С. Лисенковою, Б. Нікітіним, Л. Нікітіною, В. Шаталовим, М. Щетініним, В. Матвеевим, С. Соловейчиком. Подальший теоретичний аналіз методів, способів, форм співробітництва здійснено в дисертаційних дослідженнях Д. Азізової, А. Вачьянц, В. Д'яченко, В. Казанської, О. Калашнікової, М. Касьяненко, І. Козиревої, Н. Литвинової, В. Петрової, Н. Репіної, А. Рихаб, Ч. Сафіулліної, Н. Філяровської тощо. Підготовку майбутніх учителів до співробітництва з учнями у вищій школі проаналізували Л. Грошева, В. Казанська, С. Недбайло, Т. Смаглій, В. Широкова.

Окремі аспекти підготовки вчителів музичного мистецтва до співробітництва виявлено в працях О. Олексюк, В. Орлова, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Смирнової. Утім, поки що не повною мірою розроблено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями.

Метою статті є виявлення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями та пошук засобів їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. У словниковій літературі термін «співробітництво» тлумачать як діяльність людей, що передбачає об'єднання спільних зусиль для досягнення загальної мети. Співробітництво забезпечує організацію суб'єкт-суб'єктних стосунків учителя та учнів у спільній діяльності через високий рівень мотивації, сумісне прийняття рішень та готовність до сприйняття і введення інновацій.

На думку вчених, семантичне поле проблеми співробітництва у навчально-виховній сфері складається з таких термінів, як «співпереживання», «співчуття», «співучасть», «співтворчість», «співроздуми», що вважаються формами сумісної діяльності вчителя та учнів [7, с. 10]. У науковому пошуку вживають поняття: «педагогіка співробітництва», «професійно-педагогічне співробітництво», «навчальне співробітництво», які формувалися на основі сукупного історико-педагогічного досвіду. Значення цих термінів полягає у визнанні людини як цінності і суб'єкта цілісного педагогічного процесу, вагомості ролі співпраці, партнерських відносин, гуманізму, розвитку особистості, колективізму.

Аналіз наукових праць з питань педагогіки співробітництва дозволяє виділити наступні концептуальні ідеї:

- 1) визнання особистості дитини як загальнолюдської цінності й основного суб'єкта уваги педагога;
- 2) необхідності духовно-морального збагачення особистості;
- 3) залучення до колективної творчої діяльності.

Більш докладно означену проблему розкривають основні положення «Маніфесту педагогіки співробітництва», що був розроблений радянськими «вчителями-новаторами» в останній чверті ХХ століття: а) ставлення до навчання як до творчої взаємодії вчителя й учня, навчання без примусу; б) ідея важкої мети й упевненості в її подоланні; в) використання опорних сигналів (В. Шаталов), схем (С. Лисенкова), опорних деталей (Є. Ільїн); г) вільного вибору учнем навчальних завдань; д) особистісний підхід до виховання учня.

Слушними є положення зарубіжних дослідників (Д. Джонсон, Р. Джонсон та Е. Джонсон-Холубек) про п'ять базових елементів навчання у співробітництві [1, с. 15]. Перший елемент акцентує роль позитивної взаємозалежності, усвідомлення якої є запорукою успіху сумісної діяльності учнів. Другий елемент визначає необхідність індивідуальної та колективної відповідальності школярів за досягнення поставленої загальної мети. Третій елемент потребує стимулювання взаємодії, активного спілкування учнів між собою у процесі спільного навчання, зацікавленості у взаємних успіхах, взаємодопомоги та взаємної підтримки. Четвертий елемент вимагає набуття навичок соціальної поведінки, які забезпечать об'єднання учнів у єдину команду. П'ятий елемент упроваджує «технологію» спільної роботи, що складається з наступних фаз: організація роботи та обговорення різних способів досягнення цілей, що стоять перед колективом; підтримка партнерських відносин; ретельний аналіз результатів спільної роботи і пошук шляхів її інтенсифікації.

Аналіз сучасних наукових досліджень (Л. Грошева, В. Казанська, С. Недбайло, Т. Смаглій, В. Широкова) доводить, що питання співробітництва вчителя та учнів також розглядаються науковцями в площині вищої школи. У цьому сенсі слід уважати перспективними ідеї Л. Грошевої та В. Широкової щодо рівноправної суб'єктної позиції учасників цілісного педагогічного процесу, вагомості співтворчості, спільної колективної діяльності, спрямованої на всебічний розвиток і саморозвиток особистості дітей; поєднання індивідуальної і колективної діяльності студентів; інтеграції індивідуальних діяльностей; взаємного навчання на основі передачі й засвоєння досвіду діяльності; поетапного здійснення спільної діяльності.

Викладені ідеї наукових досліджень є важливими, але недостатніми для підготовки саме майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями. Відтак, виявлення загальних особливостей змісту, методів і форм співробітництва вчителя та учнів потребує здійснити дефініцію поняття «підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями».

На підставі аналізу наукових праць Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, В. Дряпки, Е. Економової, І. Козиревої, Л. Масол, О. Михайличенка, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Смирнової, В. Цалієва, О. Щолокової підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями тлумачимо як процес і результат виховання системи музично-педагогічних цінностей студентів, формування їхніх професійно важливих якостей, засвоєння ними системи знань та оволодіння вміннями, що забезпечують ефективність міжособистісного та мистецького діалогу, реалізації музичної співтворчості з учнями у навчально-виховному процесі.

Завдання підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями передбачають:

- усвідомлення значущості духовної спільності як єдності думок та прагнень учителя та учнів у

музично-педагогічному процесі, координація їхніх особистісних духовних цінностей (Краса, Добро, Істина) (О. Ростовський, В. Орлов, О. Олексюк);

– оволодіння «мистецтвом душевного контакту з учнями» із залученням знань та умінь співпереживання та співчуття в процесі художнього спілкування учнів із творами музичного мистецтва (О. Рудницька) [3];

– практичну підготовку студентів до солідарного виконавства: пробудження відчуття радості співритмічної колективної роботи, вираження єдиної колективної волі, переживання спільних запалюючих емоцій (Б. Асаф'єв), набуття уміння здійснювати взаємне збагачення партнерів у процесі колективного музичного виконання (О. Рудницька, Т. Смирнова), організації творчого діалогу диригента з хором колективом (В. Орлов), створення колективної індивідуальності (Т. Смирнова), створення атмосфери творчої співдружності майбутнього вчителя музичного мистецтва із класом (Л. Арчажникова).

Основні положення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями вимагають з'ясування змісту педагогічних умов, що забезпечують ефективну реалізацію означеного процесу. Розглянемо деякі з них докладніше.

Перша педагогічна умова передбачає стимулювання позитивної мотивації студентів до партнерської взаємодії, духовного та професійного взаємозбагачення.

Учені зазначають, що мотивація як елемент психофізіологічної дії керує поведінкою людини, визначає її спрямованість, організованість, активність і стійкість. З огляду на це, мотивація майбутнього вчителя музичного мистецтва детермінує його навчальну та подальшу професійну діяльність, отже впливає на підготовку до співробітництва з учнями.

Вивчення наукових праць В. Широкової, Т. Смаглій, В. Таранова дає можливість виділити групи мотивів соціальної та музично-естетичної діяльності, які є стрижнем мотиваційної сфери майбутніх учителів музичного мистецтва та впливають на ефективність підготовки до співробітництва з учнями.

Основу мотивів соціальної діяльності складають мотиви соціального співробітництва та аффіліації. Перші демонструють бажання майбутніх учителів музичного мистецтва здійснювати взаємозбагачення й взаємодію, усвідомлювати, аналізувати способи, форми свого співробітництва і стосунків з викладачами, іншими студентами та учнями, удосконалювати їх. Г. Мюррей мотив аффіліації тлумачить як бажання налагоджувати дружні стосунки й відчувати прихильність, радіти іншим людям і жити разом із ними, спілкуватися, любити, приєднуватися до колективу [8]. Означена група мотивів забезпечує мотивацію майбутніх учителів музичного мистецтва до партнерської взаємодії.

До мотивів музично-естетичної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва відносять естетичні потреби та морально-ціннісне ставлення, що виявляються стимулами художніх співроздумів, діють як підґрунтя співтворчості вчителя та учнів.

Аналіз праць науковців М. Кагана, Л. Левчук, Л. Сморгж, Л. Столовича, Р. Тельчарової дає можливість визначити естетичну потребу як специфічне духовне явище, що сприяє гармонізації, соціалізації і гуманізації життя. У зовнішньому вигляді функція естетичної потреби впливає на процес подолання відчуження майбутнього вчителя музичного мистецтва від його учнівського колективу. Завдяки естетичним мотивам учитель музичного мистецтва й учні переживають спільні естетичні почуття, узгоджують ідеали та ціннісні орієнтації у навчально-виховному процесі. Ця потреба виявляється в естетико-комунікативній спрямованості діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, його бажанні обмінюватися з учнями оцінками, думками, почуттями щодо естетичної цінності музичної творчості. Отже, ця група мотивів музично-естетичної діяльності забезпечує мотивацію майбутніх учителів музичного мистецтва до духовного та професійного взаємозбагачення.

Проте, означені мотиви не забезпечують якості мотивації, тому цікавим є питання щодо змісту й ролі саме позитивного її різновиду в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями.

Термін «позитивна мотивація» розглядається в працях В. Асєєва, Л. Рубінштейна, Є. Ільїна, О. Маурера, які акцентують у його змісті позитивний характер емоцій, що супроводжують задоволення потреб, інтересів та установок студентів. Якщо ж діяльність студента планується як об'єктивно задана необхідність, виникають негативні емоційні переживання студента, вважає Є. Ільїн. Виходячи з вищезазначеного, позитивна мотивація майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі підготовки до співробітництва з учнями передбачає: а) пробудження емоційно-естетичної захопленості процесом духовного та професійного взаємозбагачення в сумісній навчальній творчості; б) виявлення потягу до встановлення партнерської взаємодії.

Задля виникнення в студентів саме позитивної мотивації до співробітництва з учнями є необхідність стимулювати цей процес. Тому виникає потреба у з'ясуванні сутності поняття «стимулювання».

Н. Мойсеюк розглядає стимулювання як процес активізації стимулів (схвалення, вдячності, довіри, пріоритету, професії, важливості, відповідальності), що спонукають до дії, надають поштовх, заохочують.

Заохочення в навчально-виховному процесі є методом вираження позитивного схвалення поведінки й діяльності студентів, що, зі свого боку, збуджує в них позитивні емоції. Тому можна стверджувати, що комплекс стимулів здатний закріплювати позитивну мотивацію майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями.

Спираючись на погляди Є. Ільїна, визначаємо важливість усвідомлення мотивів соціальної та музично-естетичної діяльності, що відбувається через процедури переживання – розуміння – обмірковування. Це надає майбутнім учителям музичного мистецтва можливість усвідомлення значущості співробітництва та мотивує їх здійснювати сумісну діяльність.

Узагальнюючи, слід зазначити, що реалізація першої педагогічної умови передбачає складний процес *переживання* (аналіз та вирішення кейсів з життєвими й професійними ситуаціями), *розуміння* (проведення бесід, обговорень, навчальних дискусій) та *обмірковування* (у роботі музичних гуртків) мотивів соціальної та музично-естетичної діяльності із використанням комплексу позитивних стимулів.

Друга педагогічна умова вимагає оволодіння майбутніми вчителями музичного мистецтва системою інтегрованих знань із застосуванням мультимедійних засобів навчання.

За результатами аналізу наукових джерел встановлено, що інтеграція знань про співробітництво обумовлена об'єктивними передумовами об'єднання раніше незалежних понять, а саме виявленням істотних взаємозв'язків, які визначають та змінюють функціонування обраної інформації у бік позитивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. Результатом цього об'єднання є система, яка має властивості цілісності та складається з аксіологічних, психолого-педагогічних, соціологічних, музично-педагогічних, музично-теоретичних та музично-практичних груп понять (див. табл. 1).

Таблиця 1

Етап оволодіння знаннями	Групи понять	Мультимедійні засоби	Зміст підготовки
Сприймання	<i>Аксіологічна:</i> знання про загальнолюдські (Краса, Добро, Істина), професійно-педагогічні (Людина, Колектив, Єдність) та художні (твори музичного мистецтва) цінності	Мультимедійні презентації	Формування на засадах загальнолюдських, професійно-педагогічних та художніх цінностей основи для музичного співробітництва
Розуміння (запам'ятовування)	<i>Педагогічна:</i> зміст понять «навчальне співробітництво», «співуправління», «співучасть»	Карти співробітництва, медіа-екскурсії, мультимедійний інструктаж, медіагалерея	Виділення основних, додаткових та допоміжних понять співробітництва, знаходження головної думки кожної форми співпраці, обґрунтування їх провідних ознак, вивчення правил організації та керівництва шкільними музичними об'єднаннями (хори, ансамблі, оркестри) за законами розвитку соціальних спільнот (колективи, групи)
	<i>Соціологічна:</i> зміст понять «співдружність», «діади», «тріади»		
	<i>Психологічна:</i> зміст понять «емпатія», «співчуття», «співпереживання»		
Узагальнення й систематизація	<i>Музично-педагогічна:</i> зміст понять «музичне співробітництво», «мистецький діалог», «співроздуми»	Відео-консультації на основі інтерв'ю відомих виконавців та диригентів	Розкриття сутності кожної складової частини музичного співробітництва
	<i>Музично-практична:</i> зміст понять «співтворчість», «музичний ансамбль», «хоровий стрій»		
	<i>Музично-теоретична:</i> зміст понять «гармонія», «поліфонія», «співзвуччя»		
Застосування	Всі групи знань зі співробітництва	Мультимедійний практикум з основ співробітництва	Перевірка знань студентів з основ співробітництва

Аналіз методичної літератури [4; 5 та ін.] показав, що оволодіння майбутніми вчителями музичного мистецтва системою інтегрованих знань найбільш ефективно здійснюється засобами мультимедіа.

Термін «мультимедіа» тлумачать як інформаційну технологію, що застосовується на основі програмно-апаратного комплексу, яка має ядро у вигляді комп'ютера із засобами підключення до нього аудіо- та відеотехніки. Мультимедіа розуміють як інтерактивну (діалогову) систему, що забезпечує одночасну роботу зі звуком, анімованою комп'ютерною графікою, відеокадрами, статичними зображеннями й текстами.

Система мультимедіа побудована за принципом взаємодії візуальних та аудіо ефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення, може використовуватися як приклад співробітництва у комп'ютерно-інформаційній сфері. Як стверджують науковці, мультимедіа в навчанні створює насичене поле спілкування, трансляції інформації, що спричиняє зародження нових роздумів, точок перетину, проблем та їх розв'язань. Завдяки своїй синкретичності в системі художньої комунікації, мультимедійні технології створюють синергію між звуком, образами, текстами, що народжує нову мову художнього мислення майбутніх учителів музичного мистецтва. Таким чином, звернення до знаків, символів, образів, звуків, емоційно-значущих смислів формує певний «культурно-освітній простір» навколо співробітництва майбутніх учителів музичного мистецтва. Створюється певний змістовий контекст, зміст якого конструюється самим студентом, що орієнтує майбутніх фахівців на комунікацію, творчий діалог з викладачем, а згодом із учнем у подальшій професійній роботі.

Використання мультимедійних засобів навчання, вважає Ю. Дворник, є необхідною ланкою в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями через їхні широкі можливості діалогізації навчального процесу, активізації навчальної роботи студентів, посилення їхньої ролі як суб'єктів учбової діяльності. Активізація синестетичної спрямованості сприйняття (Л. Масол) майбутніх учителів музичного мистецтва досягається завдяки виникненню багатоканальності, зазначає Н. Шубенко, тобто поєднання вербальної, візуальної та аудійної інформації, що забезпечує засвоєння основних понять підготовки до співробітництва з учнями, відкриває нові форми співтворчості суб'єктів навчально-виховного процесу.

Згідно з етапами процесу оволодіння знаннями (*сприйняття – розуміння (запам'ятовування) – узагальнення й систематизація – застосування*), було запропоновано нові засоби навчання на основі мультимедійних технологій (мультимедійні презентації, карти співробітництва, медіа-екскурсії, мультимедійний інструктаж, медіа-галерея, відео-консультації, мультимедійний практикум), що можуть бути використані в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями, а саме в процесі оволодіння системою інтегрованих знань.

Третя педагогічна умова передбачає використання диференційованого навчання (колективних, групових, індивідуальних форм) у процесі моделювання, інтерпретації та втілення музично-педагогічних ситуацій, рольових та ділових ігор, дослідницьких музично-творчих проєктів. Її дія спрямовується на процесуальний компонент підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями, а саме на оволодіння студентами гностичними, проєктувальними, конструктивними, комунікативними та організаційними вміннями співробітництва з учнями.

На думку Н.Шахмаєва, «навчально-виховний процес, що характеризується врахуванням типових індивідуальних відмінностей тих, хто навчається, прийнято називати диференційованим, а навчання у умовах цього процесу – диференційованим навчанням» [9].

Аналіз наукової літератури показав, що диференційоване навчання – це така організація навчального процесу, завдяки якій створюються умови, що дають змогу кожному студенту розкрити всі свої потенційні навчальні можливості. Тому питання використання диференційованого навчання у ВНЗ урахувують психологічні особливості особистості студентів, рівень їхніх здібностей та особливості навчального процесу у вищій школі (Н. Сьоміна). На нашу думку, у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями доцільним є врахування особливостей індивідуальних, групових та колективних організаційних форм, що диференціюють навчальний процес у виші та надають йому комплексного характеру. Організаційні форми навчання у виші розглядають у контексті здійснення взаємодії студентів та викладачів, у межах яких реалізуються зміст та методи навчання [6].

З огляду на наукові дослідження І.Унт, можна стверджувати, що використання вертикальної диференціації відбувається завдяки індивідуальній формі навчання. Саме ця форма забезпечує максимальне врахування особливостей особистості кожного студента як майбутнього вчителя музичного мистецтва, а саме його професійної спрямованості на міжособистісну взаємодію з учнями. Окрім того, індивідуальна форма навчання надає можливість кожному студенту оволодіти вміннями співробітництва з учнями в своєму темпі навчання через забезпечення свободи й самостійності у виборі власної траєкторії навчання.

Окрім того, можна стверджувати, що індивідуальні заняття за своєю природою є діалогічною формою навчання, що дає майбутньому вчителю музичного мистецтва відчуття переваги цього виду взаємодії. В. Малунцева стверджує, що діалог художньо-евристичного пошуку педагога й студента в

індивідуальній формі музично-педагогічного процесу актуалізує виконавський і педагогічний аспекти професійного становлення студента.

П. Гусак, О. Серебрякова, І. Каждан, Д. Старкова, Т. Ляпіна, Г. Шаповал, Н. Аболіна групову навчальну діяльність розглядають як форму організації навчання в малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою при опосередкованому керівництві викладача, який працює у співробітництві зі студентами.

Групова форма навчання реалізує зовнішню (профільну) диференціацію, завдяки якій відбувається комплектування груп на основі певного критерію. Профільна диференціація як диференціація за нахилами та інтересами студентів передбачає навчальну діяльність студента в трикутнику «педагог» – «група» – «студент». У підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями групова навчальна діяльність студентів відіграє важливу роль через розподіл функцій і обов'язків між учасниками діяльності, обмін думками, взаємну вимогливість і допомогу, взаємоконтроль і взаємооцінку.

Колективна форма навчання відбувається за наявності зв'язків між учителем, учнями, між самими учнями. Технологія колективної форми навчання дає можливість будувати навчальний процес відповідно до зони найближчого розвитку кожного школяра. У колективній формі навчання реалізується внутрішня або рівнева диференціація, яка характеризується врахуванням оптимального поєднання індивідуального характеру засвоєння знань з колективною організацією навчальної діяльності студентів. У фронтальному навчанні всі студенти працюють разом над спільним навчальним завданням під безпосереднім керівництвом викладача. При цьому останній організує студентський колектив на роботу в єдиному темпі, прагне більш-менш рівномірно впливати на всіх учасників сумісного навчання.

Відтак, оволодіння студентами гностичними, проєктивними, конструктивними, комунікативними та організаційними уміннями співробітництва з учнями потребує від них набуття досвіду співробітництва у різних видах взаємодії, що втілюються в індивідуальних, групових та колективних формах навчання:

а) діалогове навчання здійснюється у системі «викладач – студент» на індивідуальних заняттях з «Хорового диригування», «Постановки голосу», «Основного музичного інструменту», «Практикуму зі шкільного репертуару», де студенти моделюють, інтерпретують та втілюють музично-педагогічні ситуації;

б) групова взаємодія відбувається у системах «викладач – група студентів», «студент – група студентів» на практичних групових заняттях («Ансамбль», «Методика музичного виховання», «Теоретико-методологічні основи музичної педагогіки», «Методика за кваліфікацією»), на яких студенти моделюють, інтерпретують та втілюють рольові та ділові ігри на основі технології кооперативного навчання (робота у парах, трійках, ротацийних (змінювальних) трійках, «снігова лавина» ($2+2=4$), «карусель» (подвійне коло), у малих групах (діалог, синтез думок, пошук інформації, коло ідей, «акваріум»);

в) колективна співтворчість функціонує у системах «викладач – колектив студентів», «студент – колектив студентів», «група студентів – група студентів» на дисциплінах з «Хорового класу» та «Оркестрового класу», на яких студенти моделюють, інтерпретують та втілюють музично-творчі проєкти (конкурси, фестивалі).

Висновки. Отже, гуманістична освітня парадигма вимагає ретельної розробки та подальшої реалізації педагогічних умов, що підвищують ефективність підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями в навчально-виховному процесі. А саме: стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до партнерської взаємодії, духовного та професійного взаємозбагачення, що реалізується завдяки вирішенню кейсів з життєвими та професійними ситуаціями; проведенню навчальних дискусій, бесід, обговорень, форумів; організації музичних гуртків (клубів); оволодіння системою інтегрованих знань зі співробітництва з учнями, що реалізується через застосування мультимедійних засобів навчання (медіа-екскурсії, мультимедійні презентації знань, медіа-галерея, мультимедійний інструктаж, карти співробітництва, відео-консультації, мультимедійний практикум з основ співробітництва); використання диференційованого навчання (колективних, групових, індивідуальних форм) у процесі моделювання, інтерпретації та втілення музично-педагогічних ситуацій, рольових та ділових ігор, дослідницьких музично-творчих проєктів.

Перспективи подальших досліджень передбачають аналіз результатів експериментального дослідження та перевірку ефективності запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями.

Література

1. Джонсон Д., Джонсон Р., Донсон-Холубек Э. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве / Дэвид Донсон, Роджер Джонсон, Эдит Джонсон-Холубек; пер. с англ. З.С. Замчук. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 256 с.
2. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійної школи (дидактичні основи) / І. М. Козловська. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.
3. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика / О.П. Рудницька; заг. ред. О.В. Михайличенко, ред. Г.Ю. Ніколаї. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. – 255 с.
4. Міщенко О.А. Види мультимедійних засобів навчання / Педагогічні науки / Стратегічні напрями реформи системи

освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_DN_2008/Pedagogica/28714.doc.htm

5. Молянинова О.Г. Мультимедиа в образовании (теоретические основы и методика использования): монография / О. Г. Молянинова. - Красноярск: Издательство: КрасГУ, 2009. - 300 с.

6. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. За ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2005. – 399 с.

7. Селевко Г.К., Тихомирова Н.К. Педагогика сотрудничества и перестройка школы / Г. К. Селевко, Н. К. Тихомирова. – Ярославль : Верх.-Волж. кн. изд., 1990. – 64 с.

8. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хайнц Хекхаузен. – СПб. : Питер; М. : Смысл, 2003. – 2-е изд. – 860 с.

9. Шахмаев Н. М. Дифференциация обучения в средней общеобразовательной школе // Дидактика средней школы / Под ред. М. Н. Скаткина. – М. : Просвещение, 1982. – 319 с.